

REKTOR DR. O. T. GRØNLIE

Minnetale i Norsk Geologisk Forening 9/12—54

AV

OLAF HOLTEDAHL

I tiden omkring siste århundreskifte var kvartærgeologien for en tid sterkt i forgrunnen ved Universitetet i Kristiania. Nettopp da utga W. C. BRÖGGER sitt svære verk om de senglaciale og postglaciale nivåforandringer og var svært opptatt av disse problemer, og ved siden av seg hadde han den entusiastiske kvartærforsker P. A. ØYEN, da amanuensis ved det mineralogiske institutt.

Disse omstendigheter har sikkert spilt en rolle for det forhold at flere unge realister som nettopp da studerte til embetseksamen og med bl.a. mineralogi og geologi som fag, kom til senere å arbeide som kvartærgeologer selv om deres hovedvirke ble skolemannens. Den ene av disse realister var O. T. GRØNLIE, som vi skal minnes i vår forening i kvell.

OLE TOBIAS GRØNLIE, født i Nord-Rana 22. oktober 1871 var av en gammel Nordlandsslekt og navnet skriver seg fra den gården som vi vel i denne krets best kjenner i forbindelse med naturfenomenet Grønligrøtten. Han tok lærereksamen i Trømsø 1891, 20 år gammel, og virket så som lærer i Nord-Rana til 1896. I 1893 tok han middelskoleeksamen i Bodø og i 1897 artium i Kristiania. Han begynte så på realstudiet og tok en glimrende avslutningseksamen 6 år senere, i 1903, etter gjennom mer enn halvparten av denne tid å ha hatt lærerstilling ved en privatskole med ettermiddagsundervisning. GRØNLIE hadde allsidige evner og interesser, bl.a. hadde han meget lett for matematikk og kom som studiefelter for sin eksamen til å velge det som på den tid het gruppe I, d.v.s. fagene matematikk, mekanikk og astronomi, og gruppe III, botanikk, zoologi, mineralogi-geologi og geografi, — en bred utdannelse får vi si, sammenlignet med våre dages forhold.

Han kom som adjunkt (senere lektor) til Tromsø høyere almen-skole (hvor han hadde arbeidet siden 1902), og her virket han til han i 1927 ble utnevnt til rektor ved den høyere almenskole i Bodø. Her bodde han til han etter å være falt for aldersgrensen i 1941 bosatte seg ved Heimdal sør for Trondheim. Bodø var jo blitt sterkt ødelagt ved bombing i krigens første tid. Her ved Heimdal døde rektor GRØNLIE 15. mai i år, etter en lungebetendelse, i sitt 83. år.

Nord-Norge var siden gammel tid bekjent for sine strandlinjer og atskillig arbeide var utført innen visse områder, bl.a. av J. H. L. VOGT og J. REKSTAD, i Nordland, og av finnen V. TANNER, i Finnmark, men uhyre områder lå helt ukjente hva de kvartærgeologiske forhold angår. Og så tok GRØNLIE fatt, med benyttelse av den fritid hans skolearbeid levnet ham. Hans første arbeid, trykt i 1908, behandler terrasser og skjellfunn i Dunderlandsdalen, så å si hans hjemtrakter. I Tromsø Museum fant han litteratur og samlinger til hjelp ved skjellbestemmelsene og dessuten, i museets bestyrer gjennom 41 år, den kjente zoolog SPARRE SCHNEIDER, en støtte og stimulans i sin forskervirksomhet. I tiden fremover følger så en lang rekke kvartærgeologiske avhandlinger, fra forskjellige strøk av Nordland og fra Troms, som jo var i særlig grad et terra incognita. Ikke minst i det sistnevnte område behandler han, ved siden av strandlinjer, terrasser og fossilfunn, også de glaciale randdannelser og har i et arbeide fra 1918, om de siste dalbreer, en karts-kisse over endemorener i store

delar av fylket. Av interesse er hans påvisning bl.a. av merker etter gamle smeltevannsløp som har flytt frem mellom breen og dalsiden, fenomener som i senere tid er kommet sterkt i forgrunnen i den kvartærgeologiske forskning. Og han var nå kommet godt igang med å bygge opp et kvartærgeologisk system for de strøk han arbeidet med, der han kombinerte forskjellige strandlinjenivåer med forskjellige stadier i ismassenes tilbakerykning. Han arbeider her etter de linjer som TANNER hadde trukket opp i sine tidlige Finnmarksstudier, i tiden 1906—08, med påvisning av en samtidighet mellom isrecesjon og landhevning.

GRØNLIES tidligere avhandlinger er alle trykt i Tromsø Museums årshfter, senere finner vi en rekke arbeider av ham i andre publikasjonsserier bl.a. i N.G.U.'s skrifter og særlig i Norsk Geologisk Tidsskrift. I det siste står de avhandlinger som må betegnes som de viktigste av hans studier over Nord-Norges kvartærgeologi, arbeidet fra 1940 «On the traces of the ice ages in Nordland, Troms and the southwestern part of Finnmark in Northern Norway» og avhandlingen «On the rise of sea and land and the forming of strandflats on the west coast of Scandinavia» offentliggjort så sent som i 1951, i Grønlies 80. år. I det første arbeide får vi et bredt anlagt utsyn over den senkvartære historie for store deler av Nord-Norge, med oversiktskarter over isgrenser og strandlinje-isobaser. En mengde nytt materiale er her fremlagt. GRØNLIE offentliggjør videre i denne avhandling et såkalt relasjonsdiagram etter mønster av TANNERS kjente fra 1930 med innlegging av strandhøyden for en mengde lokaliteter. På grunnlag av dette diagram tar han bl.a. opp spørsmålet om en beregning av havnivåets høyde for de forskjellige strandlinjetidsrom og kan, etter matematisk behandling av materialet, tegne opp en kurve for havflatens vekslende stand i avsmeltningstiden. I arbeidet fra 1951 går han videre og opererer med et enda større antall strandlinjenivåer. Han finner en enklere (grafisk) måte å få frem havnivåkurven på, og ved en matematisk betraktning finner han også frem til en kurve for landmassens stigning. GRØNLIE er her inne på fundamentalt viktige geologiske problemer og har gitt betydningsfulle bidrag til løsningen av dem. Det som nok blir svakheten, er om selve strandlinjediagrammet for tiden kan tegnes så sikkert og detaljert at det gir et tilstrekkelig grunnlag for beregningene.

Det var naturlig at GRØNLIE kom til å arbeide sammen med

andre vitenskapsmenn som hadde oppgaver i Nord-Norge, innen belektete arbeidsfelter. Vi kunne her bl.a. nevne hans viktige kvartærgeologiske bidrag til GUTORM GJESSINGS arkeologiske verk om Trænnene, fra 1943.

Også i et område utenfor Norge har GRØNLIE utført et forskningsarbeide av overordentlig stor verdi. Det er på Novaja Semlja hvor han arbeidet sommeren 1921, som kvartærgeolog på den norske ekspedisjon til dette på den tid uhyre lite utforskete arktisk russiske landområde. Med sin store erfaring fra nord-norske kyst og -fjordstrøk hadde han ganske særlige betingelser for en slik arbeidsoppgave. Her på Novaja Semlja hadde jeg da personlig anledning til å se ham i virksomhet, se ham i utrettelig arbeide med nivellering av serier av ofte praktfulle strandnivåer, ved den ene ankerplass etter den andre, og på ferder innover morener og breer — som den ekte forskernatur han var, alltid full av iver, av intens interesse for å få med så meget som mulig av alt det nye som her lå og ventet. Og samtidig lun og hyggelig, hjelpsom og elskverdig — en ideel arbeidskollega og kamerat.

Vi kan ikke her gå nøyere inn på GRØNLIES veld av iakttagelser og slutninger fra denne sommers arbeide. Hans avhandling «Contributions to the Quaternary geology of Novaya Zemlya», på 124 sider, med en mengde plansjer — fotografier, kartskisser, diagrammer, — trykt i 1924 i den av Videnskapsselskapet utgitte ekspedisjonsberetning, ble, med stor honnør, benyttet som doktorarbeide, med bl.a. FRIDTJOF NANSEN som komitémedlem og oppnevnt opposent.

Også til et annet arktisk områdes kvartærhistorie har GRØNLIE gitt et bidrag, i det han ble overdratt bearbeidelsen av skjellmateriale samlet i Kapp Tsjeljuskin-området på «Maud»-ferden, under overvintringen 1918—19.

For den kultur-utpost som heter Tromsø Museum var GRØNLIE i årrekker en særdeles viktig støtte, han var bl.a. formann i styret i mange år, og han ble hedret med innvalg som æresmedlem. Hans arbeidsevne og sunne dømmekraft ble også benyttet i kommuneadministrasjonen i de to byer hvor han hadde sitt virke — i begge hadde han vært medlem av bystyret, i Bodø også viseordfører. Siden 1926 var GRØNLIE medlem av Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, i Trondheim. I Norsk Geologisk Forening var han medlem helt siden 1909.

En lang og virksom arbeidsdag i norsk kulturlivs tjeneste er slutt. Her i vår krets takker vi for GRØNLIES betydningsfulle og stimulerende innsats i den geologiske forskning. Vi hedrer hans minne ved å reise oss.

En fortegnelse over Grønlies skrifter er trykt i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Forhandlinger, b. 27, 1954, i tilknytning til en minnetale av Thorolf Vogt.